

Matjaž Potokar

Gastritis glogovega grma

Prikorakali so dnevi v zavetišče, ko sem zaplaval v naravi. Živahnost poletja je jenjavala v otopelosti jesenskega venskega pritiska. Indijansko poletje ni niti za hip dvignilo krvnega rentaćenja po venah, zamenjal sem najmanj tri sence, pa se mi nobena ni povsem prilegala. Elektromagnetna avra mojega telesa v izbruhu prvega jutranjega ivja ni zmogla preusmeriti niti kostanjevih listov, ki so v sinkopiranih kvintah pluli mojemu središču nasproti. Lepili so se name kot muhe na strd, sluzasta rastlinska želatina pa je v klorofilnem prelivu postajala moj cassalette.

Šibko razpršena svetlobna piramida je loputala z okni, zanikrna gorkota pa se je smukala skozi špranje, dveri in zidne razpoke ter skušala popraviti količnik slabo ogrevanega zavetišća. Progaste zavetiške halje so se vsak dan dva do trikrat spravile nad izpadle kostanjeve liste, pod njimi pa je tu pa tam zažarela tudi sprana pižamna hlaćnica. Dvorišće se je napolnilo s kupi nagrabljenih in zdruzganih kostanjevih las, v sivo zaćrtanih jutrih pa je mah ćedalje pogosteje postajal srebro.

Ali je portugalska nostalgija v drugi zgodovinski razsežnosti postajala Pessoa? Nostalgien kot Portugalska, kot Pessoaina Lizbona, Bairro alto – Lisboa, kjer je zgodovina zaćela zamujati ob zaćetku stoletja. Većkrat sem se vprašal, kaj ima pri vsem tem sinestetićnem obćutenju nostalgije opraviti njihov Fado. V nostalgien obliki prebolevanja nekdanjih časov ga je še mogoće zajeti v dlan v nekaj redkih lizbonskih beznicah. Otrpli jok kitare, združen s ćloveškim saksofonom, ni već jok užaljenega in pozabljenega naroda z roba kontinenta. Postal je naćin predelave zlate dobe njihovega razcveta v zgodovini sedanjosti, zgodovini tega trenutka, ki mu utrip lahko zmeri samo še vsota eskudosov, deljena z ostanki vroće krvi zamorskih domaćinov, ćistilcev ćevljev.

Njihove vedno rdeće oći, vnete od izjokanih nostalgien spominov in ranjene z nekdanjo pomembnostjo, lahko zrejo samo še nazaj. Tja se je mogoće vraćati samo še skozi spomin in nostalgien vrelo vino. Zato je Fado već kot samo jok, je tudi portugalski naćin podaljševanja trenutka. In hi pi so v Lizboni daljši kot na kontinentu. Nostalgija

spomina jih raztegne nazaj do Camõesa, v njih je njegovo izgubljeno oko, zemljevid življenja in revščine, ki je sledila zlati dobi ene prvih evropskih univerz. Coimbra. Ničelna TOČKA civilizacije, ki jim ta hip že polzi iz rok. Portugalska, od otrok zapuščena mati, izčrpani ti ostajata samo še spomin in nostalgija. Z eno besedo: Pessoa.

Kaj od vsega tega lahko zapopadejo poševnooki Nikoni, Olympusi, Canoni in Minolte, ki jih podjetni turistični gonjači v sedmih dneh naphajo s starim kontinentom, od Stockholma do Herakliona, od Porta do Varšave, da tudi Fadov jok v lizbonskih beznicah ne more preglasiti haiku smrčanja?

Posedanje na betonskih podstavkih in trapljenje z razmislekom o začetku zgodovine mojega kontinenta nista v nobenem oziru koristili mojemu črevesju. Upiralo se je mrzlemu kamnu, ki je žarel v mojem drobu. Kostanji so mi skušali okrepiti senco v zbledem večernem soncu, omotičen sem jim čohal zorano skorjo ter jih z nežnim glasom nagovarjal, naj le vzamejo sladkorček. Začel sem zavidati njihovim plodovom, navzven zaščitenim z bodicami pred metafiziko sveta, navznoter zasidranim v puhasto udobje rastlinske maternice. Obupno prijetna in koristna formula za vzgojo svojega zaroda.

Včasih sem se zavalil v kup nanešenih ježic in čutil napetost med vnanjimi in notranjimi jedri. Naravna dialektika, piki in božanje, kako znano se čuti to. Martirologija izmučenih teles, namočenih v nekaj odstotno raztopino revolta, ki jo skušajo encimski katalizatorji lažne lojalnosti nadzorovati ter predelati iz revolucije v evolucijo potreb in želja.

Mejaši zavetišča so me zato pogosto nadzorovali in nadlegovali z glukoznimi vprašanji, če se mi nemara ni spet poslabšalo, moj pogled pa je otrdeval kot kuščarjeva kri. Ime je postajalo resnica ideje, poimenovati je zame pomenilo ubijati. Izreči besedo pomeni dati ime in nekdo je k temu dodal še to, da nobena stvar, ki jo imenujemo, ne ostane več čisto ista. Ko bom našel imena za vse stvari, za vse sladke soli, bom odkril, da se jim ne prilegajo več, da je njihov okus obledel. Poimenovati svet je vsota stvari in imen ali razlika poimenovanega brez imena. Vendar svet ni ni nikoli več isti. Kakšna predrznost ali pogum misleca. Izreči urok, ki vnaprej spremeni dožemanje in vnazaj zapopadanje, predvsem pa utelešen urok, njega samega. Ali besede, s katerimi smo zaznamovali zgodovino in bodo pomagale spoznavati prihodnost, sploh še vzdržijo strašno mletje svojega imenovanja? Kaj pa samouničujoča oporna točka, opora, v kateri naj bi vpeto škripčevje prevrednotilo povedano? Izrekati mi je v tistem hipu pomenilo uničevati, zamejiti neskončnost in brezčasnost po človekovi meri in ji s tem skopiti atribut, modus, način, ki ga brezkončnost utemeljuje. Ime je začetek smrti in dokaz življenja. Izreči pomeni ubiti, zapisati pa zaklati. Zato se orakelj-

ske prerokbe tudi vedno izpolnijo. Je beseda zato lahko resnična, ker je smrt tistega, kar poimenuje, je torej resnica dekla smrti in laž vestalka življenju?

Kakšna usodnost je morala tiste zatekle dneve viseti v snopu zraka nad zavetiščem ter pritiskati na levo hemisfero moje možganske skorje, da sem na drugem koncu zavoda uzrl koščeno, visoko senco človeka, z očmi onstran fizičnih zakonov vsemirja. Nekajkrat sem ga zaman skušal vkovati v svoj pogled, pa mi je njegovo misel – skrivajočo v zvodenem fokusu – vedno odneslo zadaj za rob. Sršeče obrvi so sem in tja izdale njegov krevljasti pristanek na zavetiščni pisti, pogosteje pa so se sedeje globoko na svojih mestih in ponazarjale sprehode misli njihovega lastnika za stikom ploskev možnega in željenega. Ostri rob v očeh plazeče se človeške sence, ki je razločeval fantazmagorično od resničnega, je bil tudi edini dokaz njegove telesne tuzemnosti v zavetišču. Njegovi udi so blodili po instituciji vsak po svoji poti, zvezani v telesnem torišču z enim samim namenom, da se v širnem kozmosu blodenj in možnosti ne bi razatomili. Sploh je bila efemernost tista prva oznaka, ki bi bila enodnevnici njegovega kova najbolj prav.

Ko sva se čez oseminštirideset ur ponovno našla in se skušala ogniti srečanju s pogledi, mi je prešinilo možgane:

»Nagovori ga, vkleni ga v besedo, uroči ga z enakomerno tekočo, blagoglasno zgodbo in sladko prerokbo, vkleni ga z zarekanjem, ne daj, da ti spet uteče zadaj za kristalni rob.«

Koj za tem pa sem se že prestrašeno vprašal, kako neki utegnejo moje besede odzvanjati v njegovi lupini. Njegova ličinkasta podoba se lahko ob dotiku z mojo zgodbo dokončno presnovi v tisto za robom in postal bo odrasla žival. Naj mu privoščim tako metamorfozo? Namesto iz mene je bruhnilo iz njega, sršeče obrvi pa so v pulziranju dokazovale tuzemnost trenutka, v katerem se je nahajal.

»Papir često velja več kot človeško življenje. Majhen, na pol prepognjen listič mnogim pomeni več kot meso, kri ali seme. Ali pomenijo več v papir vrezani pojmi, njihov pomen, oblika? Povej mi to, preden odpreš usta! Nočem, da me uničiš s smrtjo imena. Poimenuj sebe, mene pa pusti zadaj za rob. Večinoma sem tam, kamor sodim. Tam živim že od vekomaj. To, kar vidiš in čuješ, morda pa tudi čutiš, je samo modus moje efemernosti. In moja efemernost je efemernost večnosti. Veš, kaj smo počeli, da bi spočeli nemogoče? Ne veš, a? Ti bom bleknil.

Vsak narod si zaradi lepšega in odnosnice do zgodovine izbere svojega največjega pesnika. Nekaj snobizma je vlopatega v to prst, a pustiva to. Če nimaš svojega največjega pesnika, potem tudi tvojega naroda ni. In vse, kar si zakoliči pot po vzoru naroda – ali to vsaj poskuša –, si ga nekako izbeza.

In kaj delajo pesniki?

Misli spreminjajo v besede. Vržejo jih na papir, da bi podaljšali rok

njihove uporabnosti, ker besede so ti jako pokvarljivo blago. Pridejo časi, ko se misli ne da spreminjati v besede in pesniki postanejo naglušni za misli. Misli se takrat spreletavajo nad deželo, vendar ni nikogar, ki bi jih vkoval v besedno oprijemljivost. To je čas brez rojstev, brez smrti, čas letargičnega žitja. Nikogar ni, ki bi misli hotel poimenovati in jih s tem spet usmrtiti.

Takrat kakor monštranca zažarijo besede največjega narodovega pesnika. Pokaže jim pot iz kristalne krogle maga. Vendar pa pesmi zaživijo šele v besedah, pa še to ne v napisanih, pač pa povedanih, skandiranih, če hočeš. Zato se nas je nekaj igralcev združilo v bratovščino in sklenili smo, da bomo to razvado presekali z nenehnim poustvarjanjem besed našega največjega pesnika. V največji mestni cerkvi smo postavili oder in vsak izmed nas je tri ure izgovarjal njegove stihe. Tako je resnično zaživel in njegova efemernost je postajala večnost. Pa smo se s tem rešili tudi efemernosti naše obrti, ki živi in umre z besedo, med dvigom in spustom zavese. Kdo razen ideologije pa si danes še lahko privoščiti, da živi zgolj v zavesti?

A dogajati se nam je začelo, da smo v času straže začeli živeti njegove misli. Sinhrono z iztekom izgovorjenih misli se je začelo iztekati tudi naše življenje. Popolni igralci, bi rekel Stanislavski, ki igrajo to, kar živijo, in živijo, kar igrajo. Noč in dan živeti njega. To nas je odneslo za rob. Najprej smo si omislili uniforme, potem smo dodali Walterje, nazadnje šnelfajerce. Rožne bombe smo si omislili na koncu, jih kombinirali z belimi golobi, vsak izmed nas je po skandiranju predal štafeto naslednjemu, ta spet naslednjemu in tako naprej do prvega.

Čisto na koncu smo z opremo predrugačili še cerkev. Iznašli smo njegov simbol, polepili cerkev s slikami, klesali besede v našo deželo in ga živeli. In to noč in dan. Potem smo v cerkev postavili še komode, vanje smo zložili posteljnino in perilo, najprej zanj, kasneje tudi za njegovo ženo, vse to vsaj enkrat na mesec oprali, poštikali in zložili na rob, da se nam je vsem zameglilo pred očmi.

Cerkev je postajala piramida in piramida je rasla v goro. Preproge so škrlatele in rdeča zvezda nam je kazala pot. Zadeva je postajala popolnejša od kapljice vode in ko na koncu nismo več vedeli, kaj bi lahko k vsemu skupaj sploh še dodali, se je uresničilo to, kar se zgodi vedno, ko te izvrže sistem, ki si ga preveč dodelal.

Zgodilo se je tisto nedeljo, ko je spet umrl Zaharija Verhovenski, kakor je umrl vsako nedeljo, ko smo sedeli pri kosilu in poslušali osmrtnice. Svojo »stražo« je ravnokar v visoko zanosnem tonu in kristalni dikciji odskandiral moj predhodnik, bil sem na vrsti, da v svoje gibe in besede zvežem dve efemernosti svoje usode, efemernost igralške obrti in efemernost spreminjanja misli v žive, govorne besede našega velikana, ali že kar nas samih. V glavi mi je zašumelo, kot bi kdo premikal iskalo radijskega sprejemnika, potem pa mi je oči zalil val sivega žvižga, ki ni dovoljeval, da bi odškrnil vek. Vse, česar se še

spominjam – preden sem se zadaj za robom napil materinega mleka –, je bil Njegov razdraženi pogled, ki je žugal z obrvmi in lučal bliske, polne zlobe, srda in besa, iz zblojenih oči pa je žarelo eno samo vprašanje:

– Kaj ste naredili z mojo zapuščino?

In res. Kaj hudiča smo naredili z njegovo zapuščino? Njen gabarit ni prenesel načina našega čaščenja, skandiranja.

– A vas ni sram vse skupaj, so spet zašuštele polsence v njegovih zenicah.

Niti zabrusiti mu nisem zmogel, da njega naši opravitki prav malo brigajo, ker je on misli že ujel v svoje besede, te pa so že tako last matematičnega povprečja naroda.

Prva satenasta potna sraga mi je spolzela po hrbtu navzdol. Nobena več ji ni sledila, dokler se vame niso zazrle oči nekoga drugega. Bil je to v onstranstvo uklet pogled, zadaj za robom se je kotil, v bolni tvarini bareja in zvišanega ceja. S svojimi petimi nastavki je drsel po kitarskem vratu in lovil odseve troakordnih pesmi, ki jih je z nežnim utripanjem strun na drugi strani vratu sprožil napuh. Globina ali zgubljenost pogleda, v katerega sem zrl, se je stapljala z nebeškimi troakordnimi vibracijami, ki so skozi uho polzele v mojo glavo, se odbijale od lobanjskega dna proti temenu, od tam pa šprintale kot močno porezane biljardne kroglice skozi moje oči, da bi se zaletale v pogled vame zročega neznanca, ta pa jih je v lahnem lobu vračal direktno nazaj v moj pogled.

Vse skupaj je moralo trajati vsaj klaftro, če ne dve, preden sem dojel, da bolščim v ogledalo. In spoznanje, da pravzaprav buljim v svoj pogled, ki se je že skušal skriti za rob, me je dokončno spodrecalo ter pahnilo v manično depresijo in ta prasica ni in ni hotela popustiti svojega zahrbtnega prijema. Šele ko se mi je adrenalin razlil po telesu, sem se tu pa tam vrnil izza roba. Zmage, ki sem si jo čez vse na svetu želel, mi ni prinesel ne bog ne hudič, prinesla jo je norost. Nor sem in že to, da priznam, je noro in nič ni bolj zahrbtnega od norca v zavetišču, ki ti prizna, da je nor. Sicer pa, kaj bi ti pravil, saj si tudi ti v zavetišču. «

Progaste pižame in obledele halje so se že utapljale v tintast mrak, nočne varnostne luči in njihove navigacijske kolegice se na pisti še niso prižgale, tako da se je hladna in mastna tema že zažirala v predmete okoli naju.

»Ne poskušaj me poiskati drugje kot za robom!« je še pribil, nato pa je zvok njegovih oči zamrl. Odšvedral je v nasprotno smer in niti za hip nisem zdvomil v njegove besede. Samo še za robom utegnem uzreti zven njegovih stopinj, samo za robom bo spet mogoče okusiti žaltavost njegovih spoznanj in samo tam mi bo pljuča spet razpraskal dim njegovih besed.

In kdaj se bom odpravil za rob? Danes, jutri, morda čez klaftro ali dve? Prepovedano vedenje se je gostilo v tem zaprtem prostoru, prepovedano znanje se je začelo čedalje bolj nacejati tudi vame. Vsako

srečanje je pomenilo nov poraz in vsak poraz mi je dokazoval, da sem bliže zmagi. Prvi zemljevid onomatike, ki sem ga še dopoldne skiciral na žepni robec, sem raztopil s svojimi solzami. Prvi zemljevid pomena imen sedaj ni bil vreden niti razmočenega pivnika. Kaj me je s tako silo gnalo v jok, da sem hlipal še dolgo pod rjuhami, si ne znam razložiti. Namesto da bi bila razlaga manj, je še ena nova stvar potrebna razlage.

Nekaj naslednjih dni je odgalopiralo skozi našo predstavo časa s hitrostjo premice. Nevihta je prerasla v naliv in ta je trajal in vztrajal. Na zarošenih okenskih šipah je z obeh strani samevala vlažnost. Telesa so se v posteljnem perilu dušila v lastnem soku in utrujenih mislih. Dan ni razločeval noči, kot bi jo moral, pa tudi svečava spod stropa mu je grenila ritem. Pritisk je padel pod vsako mejo razpravljanja, zato so ostajale sobne duri skoraj ves čas zapečatenene. Glavna naloga pomendranih teles na ležiščih – preživeti – se je umaknila novemu povelju – sanjati. Slepe sopotnice sna – sanje – so se preoblačile v morast puh, ki je legal na naša telesa z neslišno težo in se – iz ene časovne klastre v drugo – krepil. Proti koncu tretjega dne, ko je naliv samo še z drhtenjem oblakov in rosenjem opozarjal na svojo presihajočo moč, je svinčeni puh že začel strugati kožo teles. Notranja in zunanja vlaga sta s pritiskom vred skoncentrirali svoje prve bojne črte, da je bilo mogoče pošiljati misli hitreje od zvoka ali začutiti utrip trepalnice kadavra s sosednjega ležišča.

Verjetno bi vsa ta nakopičena energija in naša nagravžno naphana napetost naredili na videz neizbežno napako, ko je skozi prvo priročno zev pokukal sramežljivi žarek ščipa. Z njegovim prodorom v kazenski prostor našega gol outa pa smo spet začutili odblesk svetlobe dveh svetilnikov, ki smo ju pred časom zakoličili v absolutnost, da v njeni širjavi ne bi poblazneli. Čas in prostor. Dva najbolj neulovljiva robova naše civilizacije.

Naključje se pretaka po žilah in v grlu se cedi okus po prežvečenem pergamentu. In ko vzhodna premica zadene ob zahodno, zabuči alchemija preživetja tu znotraj. Zgubam se nazaj v maternico in šiv zapredem s pojočo bolečino. Spomin sem poslal na orožne vaje, na potep pa je skočil tudi Piki Jakob. In mrčes, predelan v fin bohinjski brie, ne daje več garancije špediterjem zgodovine. Sam stojim na žarku smeha, preboden s krohotom neslišnosti. Karambol jezika in duha je enak poglobitvi Dogger Banka z žarečo iglo.

In tako se zalomi vedno, kadar dekreti urejajo življenje. Je prvih nekaj sivih las na mojih sencih zadišalo po dobro upeljanem sistemu leskove masti? Sploh pa je vse sistem in dekreti so njegova hrana. So kot mast za razsušeno usnje ali kot sidola željna medeninasta kljuka. In kadar v zamirajočem zimskem mraku ne moremo zaspiti, si preberemo odlomek ali dva iz enciklopedije dekretov. So zemljevidi roba in ti to veš. Dekreti pa so tudi selivke. Potujejo z enega roba absolutuma na drugega, vmes pa si odpočijejo večne azbestne veke v kakšni enciklope-

diji. In rob pravzaprav sploh ni rob, pač pa prehod v druge dimenzije, ki slišijo na sedem načinov in zvenijo vsaj šestkrat toliko vonjev. Čas in prostor, oba svetilnika roba človeških tal, norosti in domišljije, razen otipljivosti treh dimenzij odkrivata nove in nove.

Skoz in skoz je pogledala ost njegovega sporočila. Ko se vrne ona na naš splav, bomo z dekretom prepovedali naključja. Če kdo v trenutku branja drži v rokah štiri tolsto žolte kovance, ki s svojo težo, obliko in melanholijo dokazujejo svojo konvertibilnost, pa zraven ugotavlja, da gre vendarle za sterlinge, potem bo razumel, kakšno vlogo igrajo v življenju naključja. Naključja so Braillova pisava usode. Poti paš točke in v glavi zaigra nota. Visoko zveni prasica, zvišana za en višaj, in pada noter in noter ven iz ključa. Tako je, kot bi v trenutku zvena akorda razcefral črevo in zablejal disharmonijo. Ali drugače. Kompozicijo smučaš lepo v dvočetrtinskem ali šestosminkem taktu proti ciljni strmini, tempo enakomerno narašča, narašča tudi basovska linija tam zadaj, pa ti naenkrat zaplava po tvoji progi vaterpolist nasprotnega moštva, gladko režejo gladino njegovi zamahi, kante so nabrušene in klipsne zategnjene, plavalna kožica znova in znova zacvrči in vse kaže, da želi kontrapunktirati s tabo. Kompozicija ti začne uhajati iz rok, ne moreš je več nadzorovati, nasprotni vaterpolist pa kar vijuga v paralelnih kristianijah vedno bliže in takrat ti ne preostane nič drugega, kot da šestosminkski ali dvočetrtinski takt presekaš s polovinko, če pa ta ne prime, se splešča poskusiti še s celinko. Nekaj zastrli iz kompozicije, nekaj postane nenadoma odveč. To so naključja in nemara se bo posušila roka tistemu, ki bo nad naključja poslal trop steklih dekretov.

In kaj se v zgodbi godi naprej? Vaterpolist z modro kapico na glavi – ti imaš seveda belo – dobi kol med noge, naključje ga prisili k odstopu, pa še dolgo po tem ne ve, kdo ga je potopil brez vojne napovedi. Brez vojne napovedi vendar lahko potapljata samo mrzla roka megle in zakon simetrije, ta redka konstanta veselja. Somernost pomeni podvojitve, s spremembo matematičnega predznaka. Fizik razume utapljanje v simetriji bolje kot inflacijsko širjenje prapočela. Oboje še vedno traja, kakor še vedno čutimo razsrediščenje – posledico božjega reza celote na dva somerna dela. Stvaritelj ni želel, da bi zavoljo prepolovitve vesoljskim mikroorganizmom odtekel košček marcipanskega razuma, zato je enemu delu simetrije spremenil predznak. Namesto s čutili ga je ustvaril zaznavnega z računom. Z enačbo. Po sredini, kjer je siknila premica simetrije, je zamesil rob. Vendar roba ni. Je samo prehod v nasprotno predznačeno polje ene in iste celote. Ko se čutni svet končuje, ujet v skrbno izdelano časovno-prostorsko mrežo ideologije približkov, zapiše svoj kriptogram svet senc. Odpovesta sistema evklidovske geometrije in newtonovske fizike, bergli človeške nečimrnosti, dimenzije s časovno klaftro kvadrirajo same sebe, vzdrži samo zakon simetrije. Prevod v časovno-prostorski jezik človeških čutil raz-

pade, raztelesi se v prepesnitev približka. Doumeti ta del sveta, celote, pomeni začutiti bolečino duše, predrti s sončnim žarkom. Nekdo pa je v človeštvo vendarle vgradil varnostni mehanizem, tempirano bombo razuma. Tiktaka čedalje hitreje, z vsakim spoznavnim aparatom, ki ga na novo odkrijemo. Bo eksploziv razuma razpršil svojo rušilno energijo z odkritjem enačbe sveta senc?

Simetrija sloni na tečajih veselja kot imperfekt zgodovine. Meandri zavesti klešejo bolečino v zemljevide enciklopedij Mateja, Marka in Luke. Ti trije prvi sinoptiki so želeli dojeti dojemanje, zapopasti zapopadanje kot metaforo, videti svetlobo v fotonih ali kvantih, napiti svojemu Gospodu za rojstni vek v persiflaži vinske trte in rediti ovce. In kakšen dekret se je izšmiral iz vsega tega? Dekret groze spoznavanja.

Pa drugi gnostiki, norci, vozeč se po rekah na splavu, od mesta do mesta, kjer so samo dodajali nove, da ne bi okužili drugih, zdravih, čvrsto verujočih norcev. Je tudi tu na delu vesoljni zakon somernosti? Se simetrija sistema še lahko spoji s sesirjeno sarmu smotanih zavesti, zavedanja?

Ali ste kdaj pomislili, kakšna groza bi špricnila iz nas, če bi zgubili spomin zgodovine zvoka? Ko ti recimo ništrc huščne mimo glave, pa ne veš, ali je prhutnil ptič ali nekdo na roko kurbila spačka. Ali pa, da se na svodu, recimo, sloči zarja, dan bo napočil, jutro se je že zgodilo, rdeče doni zarja in napoveduje dež, ker ni večer, začenja se ptičji ščebet, ti pa miliš, da slišiš lomastenje. Naslednji primer spravlja v obup največjega nejeverneža. Na gumnu mikajo lan. Mikajoči lan drhti, derget zveni, muzicira, lanena stebila jokajo. Ti pa podpiraš severno steno gumna in skušaš z lanenim jokom nabasati tornistro in ne čedre. Da ne bo zamere s strani Jezikovnega razsodišča, naj ta stavek zapišem še enkrat, brez germanizma, Roza bi rekel nemškizma: »Ti pa podpiraš severno steno gumna in skušaš z lanenim jokom nabasati telečnjak in ne čedre.«

Še en primer globine obupa ob izgubi zgodovinskega spomina zvokov. Kaj skuša zajamrati jastog, ki je ravnokar utonil v kropu? Ga lahko zamenja rig sladokusca, ki se je nažrl njegove notranjosti? Pa šklepet pravkar odprte ostrige, rezget, rentachenje in renčanje na dvojne razčesnjene lubenice. Ste kdaj slišali belino, ki se pretepa s črnino, ter dojeli žalost žitnega klasa, ko se mu v vetru seme ospe? Ste kdaj dojeli žalost zvoka, ki se vesi na šelest maršalovih bankovcev?

Kdo me lahko prepriča, da je ječanje gramofonske brazde pod težo diamantne igle enako hropenju pevca v opno mikrofona? Kako zazvenijo satenaste rjuhe, kadar se nanje zlekne prepoteno telo črne gazele? Se celice res pogovarjajo med sabo v jeziku osmoze? Pa pljunek v vodo in krik na nebu, beseda prerezana z vrtnarskimi škarjami, šum ose v osirju in štrbunk zrele hruške na tla, zamolki topot veprov, zven fotona ob spremembi agregatnega stanja materije. Si lahko predstavljate izgubo vseh teh čudes?

Strašno bi bilo to orožje v boju za poenotenje vse naše zgodovine

norosti. Strašno kot šum na srcu, kot nož, ki se na kruhu najbolj skrha, kot žalost, ki v solzah zarjavi, kot nesramnost, ki zadiši z otavo, in kot blodnja, ki si želi stopiti se z resnico.

Težave so se spet napovedale z vremeom. Najprej je dež, ta neskončni šarlatan gorjupih občutkov, zalival naše kraje, jih snažil, da se je zavetišče svetilo, kot bi ga s purolom zgloncal. Nato je med dežjem zagrmelo in kar naenkrat se je usul sneg.

Začeti s fanfarami ali najaviti obdobje greha?

Indijansko poletje očitno jemlje slovo, sem pomislil. Res so sicer snežne grude do opoldne zavrele, sopara je kričala iz njihovega agregatnega stanja, hlapi pa so pluli v nebesa. Sprva je kazalo, da bi pritlikavo sonce še utegnilo pognati kušcarjevo kri, ampak specialke oblakov, njihova azimut in kota, so bile že dokončno začrtane. Našpikani s sončnimi žarki, so robovi oblakov dehteli v svetlejših, skoraj žarečih odtenkih, proti sredini so začeli smrdeti v temno vijoličasti, skoraj črni, kužni bolezni. Nebo je bilo prepredeno s kužnimi znamenji. Mreža – razpeta na nebu – se je v igri naravnih zakonitosti senčila na zemlji, senčne lutke pa so v zavetišču ubogljivo podrhtevale po načrtu nebesnega zemljevida.

V kantini zavetišča, kamor me je takoj po kosilu zvabil vonj slabo pražene kave, se je v njeni bledi usedlini razločno izrisala mati Ivana Cankarja. Uvela lica in navzgor privihana brka ji niso uspeli odvzeti miline. In ko sem že četrtilč brazdal s kazalcem po skodeličinem dnu, da bi ji izbrisal vsaj sinove brke, se je njeno oko zasolžilo v mavričnih barvah. Vprašanje, ki ji je spolzelo z duri duše, je bilo naslovljeno meni.

– Kdaj se nam boš tudi ti pridružil na splavu, ki so ga po rečni strugi pošiljali od mesta do mesta?

– Kje pa je razlika, med tabo in nami, ki se drenjamo na teh spetih brunih, kje, je skozi zrak vzvalovilo njeno vprašanje.

– Ali ne vidiš, da smo ti že davno naredili prostor. Izobčili so nas, da bi svojo norost obvarovali pred našo. Na splav so nas pahnili, da nas nosi zblojeni tok, odpovedali so se nas, da bi živeli v svojem prividu. Ali smo mi, počasi ploveči v rečni matici, kaj manj nori kot njihovi prividi, utvare njihove razlike? Norci na splavu zgodovine, v reki, kot konstanta zavedanja človeštva, da se lastne norosti obraniš z izločanjem bolj norih.

– Bi res rad še to zmago obupa pripisal razliki med dvema definicijama?

– Oh mati, mati, sem pomislil, me res hočeš potegniti v svoj telemark?

– Mar hočeš res izsiliti podaljšek, tik pred iztekom poslednje minute regularnega časa?

Med premišljevanjem sem zagledal krstačast obraz, ki je z neverjetno milim pogledom zrl po kantini. Kakšno nasprotje, sem pomislil.

Pogled, ki lahko s svojo milino tre orehe, obraz pa je v zamolklih in zabrisanih prehodih ves spužvast. Hlad me je stresel in zaželel sem si človeka, njegove bližine, besede, četudi snežne. Zgrabil sem svojo kavno skodelo, polno razbrazdanih lastnih dvomov in kavne usedline, in pristopil h krstačastemu.

– Po kosilu se prileže dolga, črna, sem začel s prozaičnim zvenom.

– O da, so dahnila oči, usta pa so komaj vidno prepustila zvok.

Nekaj časa sva molče ugibala, koliko usod je že zapečatila kavna usedlina, koliko dojenčkovih popkov je lapizirala smetana, ki ostane na dnu skodele. Če ne verjameš vanjo, pomeni, da si podpisal dekret izničenja naključij. Onomatologija, nauk o oblikovanju smrti predmetov, veda o poimenovanju, in kavna usedlina sta oporni točki, v kateri je treba vpeti škripčevje razuma, ne pa newtonovska svetilnika razuma, čas in prostor.

Zdelo se mi je, da me sosed razume, da mi bere infra rdeči miselni spekter, da dojema žebranje mojih možganskih meandrov, zato nisem silil vanj. Bal sem se tudi, da s kakšno na novo izrečeno besedo ne bi sprožil začetka odštevanja konca stvari, pa sem vendarle spet načel pogovor.

Poskusil sem z metaforo raniti to zbolelo popoldne, namignil sem mu, da od prihodnosti pričakujem samo še, da prevara tudi druge, tako kot je mene. Najprej se je vsem v kantini zazdelo, da sploh ne bo odgovoril, samo svoje lepe oči je izbuljil, kot da bo tisti hip znesel jajce, potem pa so mu obrazne mišice zaigrale lovsko končnico, ki se je tako izrazito razlikovala od njegovih oči, leno je začel stepati preprogo svojih ustnic, ko pa je spregovoril, je začel krč obraznih mišic polagoma popuščati.

»Bodočnost bo morda odgovorila na vprašanje, katera barva je najhitrejša, zakaj je hrastov veter glasnejši kot omorikin in gabrov skupaj, kje je tišina najgloblja in pod kakšnim kotom pada kamen v dušo. Morda pa bo pojasnila tudi moj umor.«

Zapregel sem svoje misli v vprego logike in ga v nasmehu vprašal: »Umor ne zmore biti last tistega, ki govori, umor je lahko samo greh tistega, ki govori. Menda me ne skušaš prepričati, da si mrtev?«

Spet ga je zgrabil živčni krč, da so se mišice krčile in raztezale brez njegove volje, kot bi jih vodile nevidne niti.

»Ne vem, kaj sem, sem li živ ali mrtev, morilec ali umorjeni, krop ali voda. Si slišal kdaj za selitev duš? Ne verjameš? Ni treba! Njegova ljubica je umrla skupaj z mano, še bolje, na meni in jaz v njej. Bila je ljubezen na preskok iskre, ni bilo orožja zoper strast in ta nama je šla v slast kakor veter, ki gre spat v hrast. Zdelo se je, da je bil teden, ko sva čakala na snidenje, dolg za obe najini do tedaj pretečeni življenji, ki sta bili drugo brez drugega vredni toliko kot sami zase.

Ko je sobota potegnila črto skozi petkovo polnoč, slastna strast ni več zmogla najemati potrpljenja. Njeno seme je vztlelo kot žerjavica na

prepihu in slastna strast je zbolela kot grča v lesu. Nikakršnega dogovora nisva potrebovala, prihodnost se je že zrcalila v prostoru in ne v času. V njej sem lahko jasno ugledal glagole najinega snidenja, nanje so se vesili samostalniki in tovrstni besedni sklopi so začeli zavzemati prostornino najine bodočnosti. Sešla sva se, ne da bi beseda ranila najino čustvo, na nedogovorjenem kraju, v času hudih vozlov.

Zažrta v objem, čista kot ogljik, prešerna kot sonet in podla za dve kupi folikulina sva se jemala in dajala drug drugemu. Nad glavo nama je sijalo stosvečno sonce in nikakršen sram ga ni mogel pogasiti. Kdove koliko časa je trajala zaobljuba, ki sva jo dajala drug drugemu, in koliko časa bi še trajala, če ne bi v brlog naenkrat izstrelilo njenega moža. Za hip sem ugledal njegov grozno krstačasti in ostudni obraz in angora rdeče oči, ki so streljale goreči napalm, in vedel sem, česar ni bilo težko vedeti, ker se mora. V desnici mu je zažarelo dvorezno rezilo, z njim je najprej nekajkrat prerezal prostor, nato pa tudi vrat prvemu od naju, ki mu je prišel pod roko. Ljubezen moja ni utegnila zapreti niti oči, kaj šele zakričati, glava se je s široko odprtimi očmi zvalila na eno, telo s prerezanim vratom (iz katerega je v srčnem ritmu bruhalo črna kri) pa na drugo stran.«

»Te je potem tako obdelal z nožem po obrazu?« sem pokazal zanimanje.

»Iznakazil?!« je vprašujoče otožno pomendral besede, nato pa se prebudil in z grozo v prelepih očeh vzkipeł. »Z dobro merjenim zama hom me je zaklal, razumeš?«

Nisem razumel in to so očitno izdajale tudi moje oči, čeprav nisem iz sebe spravil niti šepeta. Vročični srd pravičnosti mu je plapolal v očeh, ko je začel nadrobneje pojasnjevati svojo usodo:

»Zabodel mi je nož v prsi in ga tam nekajkrat obrnil okrog njegove osi. Ko je obračal, je škrtnilo, kot bi jeklo na kamen zadelo. Začuda razen napetosti nisem čutil nikakršne pretirane bolečine. Krilil sem z rokami, in ko se je sklanjal nadme, sem mu še posnel kosem las, kar tako brez težav sem mu jih izruval, potem pa me je zadegalo v škrlatno temo. Njegov podpis v meni je začel utripati, škrlatnost se je začela zgoščevati, stanje se je sesipalo vase kakor s krikom končana pesem.

Predramili so me policaji. Ko so me pobirali, mi je padel iz rok njegov nož. Na krvavo rjavi postelji sem najprej zagledal telo svoje ljubice, glave ni bilo videti, kakšen vatel vstran pa je ležal on, z mojim obrazom na glavi, z mojim licem na njegovi lobanji in s široko odprtimi očmi v očesnih duplinah. V prsih mu je zijala globoka rana, širok prepad skoraj, kri pa je temnela kot za stavo, iz škrlatne je spreminjala svojo barvo v rjavo. Ne bi ravno prisegel, vendar se mi zdi, da je na njegovih – mojih ustih igral zmaličen, zagoneten – nedvomno pa zado voljen – smehljaj. Prijel sem se za glavo in nenadoma pod prsti, tik pred lasiščem, začutil strjujočo kri.

Takrat tam niso nič spraševali, noč brez svetlobe, ki sem jo ždel

v luknji, pa je bila dolga in trpka, kakor bi granit grizel, po glavi pa so se mi gonile grešno hude misli. Zgodaj zjutraj, morda še v temi, so prišli pome. Najprej zdravniški pregled. Odvzem krvi, urina, merjenje venskega pritiska, neki bebasti testi s packami, nikomur pa ni šlo v glavo, zakaj venomer zahtevam zrcalo. Ko so bili s svojimi meritvami pri koncu, so me ostrigili in mi v roke končno porinili zrcalo. Najprej sem zagledal svoje zblojene oči, ki so brzele iz enega kota čumnate v drugega in se sploh niso imele časa umiriti, nato pa njegov spačeni obraz, ostriženo bučo in hrasto na začetku lasišča.

Zahladilo me je v drobu, vse grozne misli, ki sem jih v temi tuhtal ure in ure, so me spet spreletele. Pa saj to vendar ni mogoče, mi je odmevalo od temena pa do vrha, tega ne predvidevajo ne biblija, ne koran, ne talmud, ne nekromantični obrazci. Pritisk v glavi je začel naraščati, da so mi oči izstopile, za njimi pa je stekla verižna reakcija biljardnih krogel, te so čedalje hitreje butale druga v drugo, dokler se nisem kot jesihar začel dreti, da gre za prevaro, nateg, finto, kajlo, blasfemijo, krivo vero, črno magijo in selitev duš, saj sem umorjeni vendar jaz, da se mi je on na tak način samo maščeval za nabite rogove, da nisem več živ in da zahtevam obdukcijo.

Po prvem izbruhu paranoičnega straha, ki je čumnato v polmetrski višini natlačil s slabo voljo, jezo in polglasnim mrmranjem, sem se skušal z globokimi dihi pomiriti in jim mirno razložiti svoje težave. Nekateri so me pomilovali, drugi sovražili, tretji pa so vame vbodli pomirjevalo in me vrnili v luknjo. Pomirjevalo je bilo krepko, vendar nisem lebdel v blagodejnosti nezavednega. O ne, pa še prekleto vesel bi bil, če bi. Kot težak žamet so me zagrinjale hude misli, najprej njeno telo brez glave, nato on z mojim obrazom in svojimi svinjskimi očesci, ona je v plesnih gibih, lebdeča švigala z enega konca luknje v drugega, moj spačeni obraz pa se je režal in odseval v njegovih prašičjih očeh. Drsalke so me zanesle v koničen prostor sluzastega vonja, grčast led se je včasih dvigal, včasih padal, konus se je odpiral in valil naprej, visoke luči nad prostorom pa so svojimi lemeži orale oblake nad luknjo. Toplo je zadišalo, jantarno zaskalelo in karminast pok je prekinil čarni ris podob, da so se prelomile na dvoje, na troje, na tisoč kosov, piramidasto zacingljale in se sesule v mavrico. Spet me je zadrgnila brokatna blaženost nebivajočega.

V glavi so mi še vedno odmevale klofute, s katerimi so me budili, vendar sem porabil precej časa, da sem se sestavil. Nekaj hipov kasneje je vstopil belooblečeni, me privezal na posteljo, mi presvetlil obe očesi, me zviška znanstveno zaznaval, morda pokušal in zraven pokašljeval. Na namig so luknjo zapustili vsi ostali sivooblečeni, belooblečeni pa je iz torbe potegnil beležnico, kasetofon in velel, naj pripovedujem svojo zgodbo.

Povedal sem, kako je preskočila iskra, kako je slastna strast postala past, kako je padla glava njena in kako me je zaklal.

Brezbrižno mi je zabrusil, kako da sem še vedno živ, če me je zaklal. Pa tudi vse drugo se ujema, prstni odtisi, kosem las in z njimi čas v njegovi roki, pa pas in zamah, skratka vse.

Poskušal sem ga napeljati na selitev duš, pa je namignil, da obdukcija kaj takega ne bo potrdila, on pa potrebuje dokaz, kot je recimo kosem las. Njegova neizprosna mirnost me je pahnila v obup, groza se je gostila kakor prevreta marmelada in ko sem že vdeval zadnje niti paranoje v svoje ušesce razuma, sem staknil še dve fazi, da bi zaprl krogotok. Energija je spet tekla, vmes se je sicer ustavila, se odhrkala, nato pa spet složno in zložno namerila svoj korak v predvideni smeri. Belooblečenega sem spomnil na očesno barvo, ki se seli z dušo. Postavil sem mu vprašanje, kako to, da so oči moje prave barve, če pa telo ni pravih razsežnosti, oblik, upogljivosti, gostote in količnika izkušenj. Povedano z njegovim jezikom, kako to, da imam sedaj umorjenčevo barvo oči. Oči so vendar vrata vstopa v dušo in ta se v mojem primeru ne skriva v pravi embalaži. Nič ni odgovoril, samo odšel je, se čez dan ali dva vrnil s še enim belooblečencem ter zahteval, da jima vso zgodbo ponovim.

To pot sem počasi, preudarno in zvočno razložil srž mojega problema, vendar ni kaj prida pomagalo. Nekaj dni kasneje so me premestili sem, najprej sem ostajal zaprt v kletki, kasneje sem smel že do stranišča, sedaj pa uživam status svobodnega zavetiščnika. Obseden sem z dokazovanjem, da v meni tiči nekdo drug, četudi se mi zdi, da si zadnjih nekaj dni niti sam ne verjamem več. Kdo je kdo, kdo je morilec in kdo umorjeni, se je moja duša po smrti res naselila v njegovem telesu, ali v mojem telesu prebiva njegova duša, sem mrtev ali živ; in ko se takole sprašujem, se mi zdi, da zavetiščniki niso daleč od resnice, ko mi v rubriko diagnoza vpisujejo shizofrenijo čedalje močnejše.◀